

**2009 MALÎ YILI MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE
KANUNU TASARISI İLE 2007 MALÎ YILI MERKEZİ YÖNETİM KESİN HESAP KANUNU
TASARISI'NIN PLAN VE BÜTÇE
KOMİSYONU GÖRÜŞME
TUTANAKLARI**

BAŞKAN: Sait AÇBA (Afyonkarahisar)
BAŞKANVEKİLİ: Mehmet Altan KARAPAŞAOĞLU (Bursa)
SÖZCÜ : Hasan Fehmi KINAY (Kütahya)
KÂTİP : Süreyya Sadi BİLGİÇ (Isparta)
-----O-----

11.11.2008

İÇİNDEKİLER

- ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
- Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü
- Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü
- Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
- Petrol İşleri Genel Müdürlüğü

...
BAŞKAN – Teşekkür ediyorum.

Sayın Hamzaçebi, buyurun.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Bakan, Plan ve Bütçe Komisyonunun değerli üyeleri, EPDK'nın Sayın Başkanı, bürokrasinin değerli temsilcileri; içinde bulunduğumuz ay, kasım ayı Adalet ve Kalkınma Partisinin hükûmette altıncı yılını doldurup yedinci yılına girdiği aydır. Altı yıllık sürenin enerji sektörü açısından değerlendirmesini yaptığımızda Adalet ve Kalkınma Partisinin bu süreyi iyi değerlendiremediği ortaya çıkmaktadır. Görünen odur ki, AKP, enerji sektöründeki rolünü sadece mevcut yasalarda değişiklik yapmak veya yeni yasalar çıkarmak olarak belirlemiştir. Ancak, alelacele çıkarılan yasalarda sonradan ciddi aksaklıklar ortaya çıkmış ve sürekli yeni değişiklikler yapılma zorunda kalınmıştır. Enerji sektörü âdeta bir yasa karmaşasına boğulmuştur.

Diğer yandan enerji yönetiminde de bir koordinasyonsuzluk söz konusudur. Bir yandan çeşitli yasalar ve değişik uygulamalar, diğer yanda uyum içinde çalışmadığı görülen Bakanlık, EPDK ve genel müdürlüklerle enerji sektöründe tam bir karmaşa hakimdir. Çok büyük bir önem atfedilerek yapılan programlar, geliştirilen stratejiler çoğunlukla yazılarda kalmıştır. Sektörde yol haritasını ortaya koyan strateji belgelerinde öngörülen hedeflerin çoğu tutturulamamıştır.

Bugün enerji sektöründeki en temel sorun arz güvenliğidir. Elektrik sektöründe hükûmetlerin belki de en büyük sorumluluğu olan arz güvenliğini sağlama konusunda bu Hükûmet başarısızdır. Bugün arz güvenliği yerine arz güvensizliği söz konusudur. Geldiğimiz noktada Türkiye'nin yedek kurulu gücü kalmamıştır. Türkiye, mevcut santralleriyle, özellikle pik saatlerde talebi karşılayamaz durumdadır. AKP Hükûmeti elektrik sektörü açısından yatırımsız bir döneme imza atmıştır. 2008 yılında sisteme eklenen yeni kurulu güç bugüne kadar sadece 468 megavattır. Geçmişte yılda 1.500-2.000 megavatın üzerinde güç ekleyen Türkiye'den bu noktaya gelinmiştir. Hükûmetin iş başına geldiği 2002 yılından son dönemlere kadar geçen süreçte dünya genelinde yaşanan büyüme ve yatırım trendinden Türkiye de önemli bir pay alabilecekken bu fırsat dönemi âdeta heba edilmiştir. Bir yandan elektrik piyasasında serbestleşme hedeflenirken, diğer yandan özel sektörün yatırım yapması için gerekli olan yatırım ikliminin tesis edilmesi noktasında son derece tutuk davranılmıştır. Başta elektrik fiyatları üzerinde son aylara kadar

uygulanan baskı olmak üzere lisans uygulamalarında yapılan yanlışlıklar, yetersiz teşvikler gibi nedenler özel sektörün yatırım yapma iştahını söndürmüştür.

Özünde ileri bir adım olan 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu âdeta ortadan kaldırmış, serbest rekabet kamu eliyle bir kenara atılmıştır. Elektrik piyasası kamunun ağırlığının devam ettiği sığ bir piyasa olarak kalmıştır. Enerjinin sadece yasa çıkararak değil, üretim tesisi yapılarak artacağı unutulmuştur ve bugün artık serbest piyasa diye bir kavram ufukta gözükmemektedir.

Netice itibarıyla TEİAŞ'ın elektrik enerjisi projeksiyonuna göre Türkiye 2009 yılından itibaren elektrik talebinin karşılanamayacağı, yani elektrik açığının yaşanacağı bir noktaya gitmektedir. Bunun en büyük sorumlusu tabii ki bugünkü Hükûmettir. Bu noktada Hükûmet umudunu büyümenin yavaşlaması nedeniyle talebin düşmesine bağlamıştır. Talep düşüşü enerji sektöründe Bakanlık için kurtarıcı olmuştur. Zamlarla da bir yönüyle tüketimin frenlenmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye elektrik üretiminde doğal gazın payı yaklaşık yüzde 50 düzeyindedir. Hükûmet işbaşına geldiği ilk günlerde elektrik üretiminde doğal gazın sahip olduğu yüksek payı çok ciddi eleştiri konusu yapmaktaydı. Yapılmış olan doğal gaz anlaşması sorgulanıyordu. Bütün bu eleştirilerine rağmen, altı yıldır iktidarda olan Hükûmet doğal gaza bağımlılığını ortadan kaldırma noktasında hiçbir şey yapmamıştır, yapamamıştır; yerli kaynak demiştir, ancak, yerli kaynakların gereğince değerlendirilmesi de sağlanamamıştır. Büyük çaplı herhangi bir hidroelektrik santralinin temelini atmamış, rüzgâr santrallerinin devreye alınmasını geciktirmiştir.

Sayın Enerji Bakanının güneş enerjisi, jeotermal enerji gibi kulağa hoş gelen söylemleri var. Bunların hepsi güzel ancak bu güzel ifadeler, bu güzel kavramlar gerçek tabloyu gözden kaçırmaya yetmemektedir. Bu söylemler durumun vahametini bilmeyenler için boş bir umut yaratmaktan öteye gitmemektedir. Gerçek şu ki, Sayın Bakanın dile getirdiği bütün bu kaynaklar önümüzdeki yıllarda Türkiye'nin arz açığını kapatabilmesi için yeterli olmayacaktır. Bu noktada Hükûmetin pembe tabloları bir kenara bırakarak acilen gerçeklere dayanan uzun dönemli stratejiler ortaya koyması gerekmektedir.

Elektrik için beş yıl zam yapmama ve bununla övünme politikasının ardından bu yıl elektriğe yapılan zammın oranı yüzde 65 düzeylerindedir. Bu zamlarla 4 kişilik bir ailenin elektrik tüketimi 230 kilovat hesabıyla 2007 yılında 36 YTL iken, bugün 21 YTL artışla 57 YTL'ye çıkmıştır. 21 YTL'lik artış Hükûmet tarafından küçümsenebilir ama bunun dar gelirli bütçesi üzerinde çok büyük bir yük yarattığını unutmayalım.

Doğal gaz fiyatlarındaki artışlar inanılmaz boyutlardadır. Altı yıllık dönemde doğal gaz satış fiyatları yüzde 200'ü aşan oranda artmıştır. Elektrik üreticilerine yapılan doğal gaz satışında fiyat artışı bu yıl yüzde 80'ler düzeyindedir. Bu aynı zamanda elektriğe gelecekte de zam demektir.

Hükûmet birçok alanda Hükûmetin yetkili bakanlarının ifadesine göre çok ciddi bir özelleştirme yapmıştır. Ancak, enerjide özelleştirme konusunda herhangi bir adım atılmamıştır. Yedi yıla yakın bir sürede özelleştirmede kayda değer bir yol alınamamıştır.

2004 yılında yayımlanan Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi'ne göre, 31 Aralık 2006'ya kadar tüm dağıtım özelleştirmeleri tamamlanacaktı. Portföy üretim grupları için özelleştirme süreci de 1 Temmuz 2006 tarihi itibarıyla başlatılacaktı. Bu hedefler sadece yazılarda kalmıştır.

Yıllardır gündemde olan Afşin-Elbistan C ve D ihalesi yanlış uygulamalar sonucunda yapılamamıştır. İki ihale girişimi olmuş ama başarısız kalınmıştır. Bu ihalelerin yakın bir zamanda sonuçlanması da mümkün görülmemektedir. Nükleer santral ihalesi bu Hükûmet döneminde tam bir fiyasko olmuştur, tam bir yılan hikâyesine dönmüştür. Hükûmet, dünya finans piyasalarında yaşanan çalkantının büyük çaplı enerji projelerine olumsuz yansımaları olacağı bilinmesine rağmen, ihale sürecinde özel sektörün öneri ve isteklerine kulak tıkamıştır. Basında da yer aldığı hâlde, şirketler süre talep etmelerine rağmen Hükûmet süre vermemiştir. Sonuçta 13 firma şartname almış ancak 1 firma ihalede istekli olmuştur.

AKP Hükûmetinin sektörde yatırıma set çeken en büyük yanlışlarından birisi de lisans uygulamaları olmuştur. Hidroelektrik ve rüzgâr enerjisinde lisans pazarlama piyasası oluşmuştur. Uyguladıkları politika sonucunda yatırımcılara değil, lisans tacirlerine iş yaratıp kazanç kapısı açılmıştır. Sektörde proje tacirleri çoktur ama gerçek yatırımcı pek yoktur.

Rüzgâr ve diğer yenilenebilir enerji projeleri göstermelik düzeydedir. EPDK 1 Kasım 2007 tarihî itibarıyla 77 bin megavatlık rüzgâr enerjisi santrali kurmak üzere başvurular almıştır, ancak,

bildiğim kadarıyla, aradan bir yıl geçmesine rağmen halen tek lisans verilmiş değildir. Eğer verilmişse Sayın Başkan beni düzeltsin.

Tüm bu politika ve uygulamalara baktığımızda, altı yıllık AKP Hükûmeti döneminde özel olarak elektriğin, genel olarak da enerji sektöründe vizyonsuzluğun, plansızlığın ve başarısızlığın hakim olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin enerjide büyük atılımlar gerçekleştirebileceği altı yıllık uzun bir dönem birkaç doğru yasa ve uygulama dışında boşa geçirilmiştir.

Teşekkür ederim, bütçelerin hayırlı olmasını dilerim.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz Sayın Hamzaçebi.

...

BAŞKAN – Sayın Hamzaçebi, buyurun.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sorularım şunlar: Sayın Başbakan, akaryakıt şirketlerinin petrol fiyatındaki düşüşleri fiyatlarına yansıtmamış olabileceğini ifade etti ve bunun araştırılacağını söyledi. Buradan şöyle bir yorum yapabilir miyiz: TÜPRAŞ'ı özelleştirmek hata oldu. Piyasada serbest bir rekabet olmadığına göre, rekabet ortamı olmadan, sağlanmadan TÜPRAŞ gibi bir kurumun özelleştirilmesi fiyatların regüle edilmesi açısından bir olumsuzluk yaratmıştır denilebilir mi? Tabii Sayın Başbakanın iddiasının doğru olup olmadığını bilemiyorum, sadece bu konuda görüşünüzü almak istiyorum.

İkinci sorum: Rafineri kurmak üzere başvuruda hangi şirketler bulunmuştur, hangi tarihlerde başvurmuşlardır? Bu başvurular hangi ölçülerle değerlendirilmektedir?

Üçüncü sorum belki DSİ'yi de ilgilendirebilir, öyleyse DSİ'den de cevap alabiliriz. Bu hidroelektrik santrali açısından Karadeniz'de hangi projeler vardır? Özellikle Trabzon'daki projeler hangileridir? Trabzon'un Araklı ilçesinde denize dökülen Karadere üzerinde kaç tane HES projesi vardır?

Trabzon doğal gaz projesi ne durumdadır, hangi ilçeleri kapsamına alacaktır?

Sayın Badak burada olsaydı bu sorumu o da dinleseydi mutlu olacaktım. Bardağın dolu ve boş tarafına ilişkin güzel bir örnek olur diye düşünüyorum. Ama Sayın Bakan, bu rakamlara göre bardağın dolu mu, boş mu olacağını değerlendirecektir. Enerji sabit sermaye yatırımlarının kamu ve özel sektör toplamının gayrisafi yurt içi hasılaya oranı yüzde 1,5'tir. 2008 yılında bu oran yüzde 0,9'dur, yani binde 9. 2009 hedefi yüzde 1'dir. Yani yedi yıl sonra hâlâ 2002 yılı düzeyinden üçte 1 oranında gerideyiz yatırım açısından ki, 2002 enerji yatırımları açısından iyi bir yıl değildir. Bunun kamu payını da sizlere söyleyeyim: 2002 yılı yatırım tutarı, kamu payı 3,6 milyar YTL. Cari fiyatlarıdır bu rakam. Yine cari fiyatlarla 2008 yılı rakamını söylüyorum: 3,5 milyar YTL. Yani 2008 yılında 2002'nin cari fiyatlarla gerisine düşmüşüz kamu sektörü yatırımında. 2009 rakamı da ancak 2002 rakamına eşit geliyor. Toplamdaki vahamet ortada. Sayın Bakanım, bu yatırım projeksiyonuyla enerjideki açığımızı karşılamamız mümkün müdür? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Diğer sorularım şunlar: Ankara'daki doğal gaz dağıtım şebekesinin özelleştirilmesi konusunda yapılan bir yasal düzenlemeyle Ankara Büyükşehir Belediyesine yetki verildi. Ancak, çıkarılan 25 Mayıs 2007 tarihli ve 5669 sayılı Kanun'da özelleştirilecek şirketin otuz yıllık lisansının ilk on yılında birim hizmet veya amortisman bedeli 0,05555 ABD Doları metre-küp karşılığı YTL olarak belirlenmiştir. Bu katsayının Ankara'daki doğal gaz fiyatını diğer illere kıyasla daha pahalı bir hâle getirdiğini düşünüyor musunuz? Bu katsayı ile Ankara'daki tüketici diğer illerdeki doğal gaz tüketicisinden daha pahalı bir doğal gaz tüketmiyor mu? Benim elimdeki rakamlar, Ankara'da bu hesaplama ile fiyatın 2 yeni kuruş olarak arttığı ve Antalya, Gaziantep, İzmir, Erzurum, Samsun ve Konya'dan daha pahalı bir doğal gaz tarifesine Ankara'nın sahip olduğu yönündedir. Sayın Bakan bu konuda ne düşünüyor?

Doğal gaz dağıtım özelleştirmeleri sonucunda piyasada oligopol bir yapı ortaya çıkıyor mu? 4646 sayılı Kanun uyarınca dağıtım şirketleri yurt çapında sadece iki şehirde lisans sahibi olabilir. Ancak bu sayı, şehirlerin gelişmişlik durumu, tüketim kapasitesi ve kullanıcı sayısı gibi hususlar dikkate alınarak EPDK kurul kararıyla artırılabilir. Uygulamada EPDK bu sayıyı 20'ye yükseltmiştir.

Diğer yandan, bir gerçek kişinin farklı şirketler kurarak daha fazla dağıtım şirketine sahip olması da mümkündür. EPDK'nın bu sayının artırılmasına yönelik kararlarında kanunun emredici hükmü yanında şehirlerin gelişmişlik durumu, tüketim kapasitesi ve kullanıcı sayısı gibi unsurları dikkate almadığı, yeterince dikkate almadığı kanaati vardır. Bu yaklaşım dağıtım bölgelerinin az sayıda grubun eline geçmesine imkân tanımaktadır. Mevcut durumda doğal gaz dağıtım

bölgelerinin önemli bir kısmı Anadolu Doğalgaz AŞ, Kazancı Holding ve Global Holding kontrolündeki Energaz tarafından kontrol edilmektedir. Bu iddialar doğru mudur?

BAŞKAN – Evet, Sayın Hamzaçebi...

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – Böyle bir oligopol yapı piyasada var mıdır? Varsa, EPDK bunu önlemek için ne düşünmektedir?

Yine diğer...

BAŞKAN – Sayın Hamzaçebi, tamamlayalım, sürenizi aşmak üzeresiniz.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – Toparlıyorum Sayın Başkan.

Doğal gaz depolama kapasitesi Türkiye'nin nedir? Depolama kapasitemiz yeterli midir, yeterli değilse bu konuda ne yapılması düşünülmektedir? Doğal gaz depolama kapasitesinin yeterli olmaması nedeniyle al ya da öde anlaşmaları Türkiye'ye ilave bir maliyet yüklemekte midir? Bu maliyetin belki ileri yıllara kaydırılması söz konusu olabilir ama nihai aşamada bir gün Türkiye'nin karşısına çıkacak fatura karşısında biz doğal gaz kapasitemizi, yedekleme kapasitemizi artırmayı düşünüyor muyuz? Tuz Gölü'nün altında kurulacağı söylenen depo ne durumdadır?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkürler.

...

BAŞKAN – Evet, ek bir soru, kısa...

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Çok kısa bir soruyu diğer sorularıma ilave etmek istiyorum. Enerji sektöründe yap-işlet-devret uygulamalarında kamu sektörünün zarara uğradığı yönünde Sayıştayın bir raporu vardır Plan ve Bütçe Komisyonunda da görüştüğümüz bir rapordu. Bu rapor sonucu ne oldu, davalar açıldı mı acaba?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Değerli arkadaşlar, görüşmeler tamamlanmıştır.